

Vad är väsentligt för att lyckas i arbetet som yrkeslärare? En studie av yrkeslärarstudenters berättelser

What is essential for success in vocational teachers' work?
A study of vocational teacher students' stories

Petri Salo¹, Mattias Nylund² & Ingrid Henning Loeb²

¹Åbo Akademi, Finland; ²Göteborgs universitet, Sverige

(petri.salo@abo.fi)

Abstract

This article explores VET teacher students' understanding of success and failure in VET teachers work. A theory-driven analysis, employing the theory of practice architectures is used for analysis of empathy-based stories from VET teacher students in Sweden and Finland. This approach, with its focus on practices and practice architectures, complements earlier research. The focus on complex and inter-related practices reaches beyond research themes such as competence, identity, and structural factors, and offers a multifaceted understanding of VET teachers' work. The theory of practice architectures focuses on interconnected actions undertaken in a practice and the material-economic, cultural-discursive, and social-political arrangements that prefigure and hold the practice in place. The results reveal that vocational teacher students focus on the teaching practice and that they emphasise, both in stories of success and failure, similar actions. Teaching practice rests on didactical and pedagogical doings that are closely intertwined with various aspects of relating to students. The stories also show how successful vocational teacher practices are prefigured by an inclusive and permissive work environment. Favorable cultural-discursive arrangements are characterised by a culture of collaboration and support and a trustful and affirmative school leadership.

Keywords: vocational teacher students, vocational teachers' work, empathy-based stories, theory of practice architectures

Introduktion

Vad är väsentligt för att lyckas eller misslyckas i arbetet som yrkeslärare? Det har visat sig svårt att utgående från tidigare forskning formulera ett tydligt svar på frågan (jfr Antera, 2022). Yrkeslärares arbete beskrivs som alltmer betydelsefullt och föränderligt samtidigt som det kännetecknas av ökande komplexitet (jfr Messman, m.fl., 2010; Mårtensson m.fl., 2019). Tidigare studier har haft olika fokus och tagit fasta på ett antal faktorer som formar och villkorar arbetet som yrkeslärare. Yrkeslärares kompetens och framtida kompetensbehov är ett av de återkommande temana (Antera, 2022; Lehtonen m.fl., 2018; Messman m.fl., 2010) och yrkeslärares identitet ett annat (Duch, 2016; Fejes & Köpsén, 2014). Ett tredje, mer mångfacetterat forskningsområde, berör olika strukturella faktorer påverkan på yrkeslärares arbete, såsom yrkens status, yrkesutbildningens organisering och status, läroplaner och elevers sociala bakgrund (Eliasson & Rehn, 2017; Esmond & Atkins, 2022; Mulder & Roelofs, 2012; Tarabini & Jacovkis, 2022). Den stora variationen gällande organisering och samhällsliga villkor för yrkesutbildningar mellan länder (jfr Billett, 2011; CEDEFOP, 2009), gör det svårt att få ett samlat grepp om centrala aspekter i och villkor för att uppleva framgång i arbetet som yrkeslärare. Anteras m.fl. (2022) enkätstudie med 370 svenska yrkeslärare och rektorer visar att vissa kompetenser (god kommunikation med elever, bedömning av elevers kunskaper och färdigheter och att skapa goda förutsättningar för lärande) värderas som särskilt viktiga. De påtalar behovet av fortsatt forskning om orsakerna till att dessa kompetenser prioriteras, med ett tydligare fokus på de kvalitativa elementen i dessa kompetenser och yrkeslärares professionella utveckling. Vår studie tar sin utgångspunkt i detta behov och eftersträvar att beakta såväl individuella som strukturella aspekter i vad som är centralt för att uppleva framgång eller misslyckande i yrkeslärares arbete.

Föreliggande studie bygger på en praktikteoretisk analys av så kallade inlevelseberättelser skrivna av 125 yrkeslärarstudenter under pågående yrkeslärarutbildning i Sverige och i Finland. Dataunderlaget har samlats in i en likartad organisatorisk kontext (de två yrkeslärarutbildningarna) av respondenter med en stor variation i fråga om ålder, kön, utbildningsnivå och yrkesområde. Samtliga saknar pedagogisk behörighet, men drygt två tredjedelar arbetar eller har arbetat som yrkeslärare. Studien kompletterar tidigare forskning dels genom att empirin utgörs av yrkeslärarstudenters berättelser, dels genom att omsätta ett praktikteoretiskt perspektiv. Teorin om praktikarkitekturer (Kemmis & Grootenboer, 2008; Kemmis m.fl., 2014) används för analys av inlevelseberättelserna. På så sätt riktas intresset inte mot yrkeslärare som individer eller mot strukturella faktorer utan mot yrkeslärargärningen, vilka slags aktiviteter och handlingar som utgör lärarpraktiken och hur praktiken villkoras av olika arrangemang. Det praktikteoretiska perspektivet möjliggör en helhetsgestaltning av ett komplext studieobjekt.

Studiens syfte är att undersöka vad yrkeslärarstudenter framhåller som väsentligt för att lyckas eller misslyckas i arbetet som yrkeslärare. Två frågeställningar har väglett studien: (i) Vilka aktiviteter och arrangemang framträder som centrala i yrkeslärares berättelser om framgång och misslyckande? (ii) Hur är dessa aktiviteter och arrangemang relaterade till varandra?

Förhoppningen är att fördjupa förståelsen för yrkeslärares arbete och bidra till ett samtal om hur aspekter blottlagda i tidigare studier – kompetens, identitet och strukturella faktorer – samspelar.

Forskning om yrkeslärares arbete och yrkeslärarutbildning:

Tre återkommande teman

Forskningen om yrkesutbildning är enligt Mulder och Roelofs översikt (2012) komplex och mångfacetterad. Detsamma gäller för forskning om vad som formar och villkorar yrkeslärares arbete. I vår genomgång av tidigare forskning om yrkeslärares arbete och yrkeslärarutbildning identifierade vi tre övergripande teman med intresse för vår studie. De tre teman är (1) betydelsen av yrkeslärares kompetens, (2) betydelsen av yrkeslärares identitet samt (3) betydelsen av strukturella faktorer. Yrkeslärarutbildning och yrkeslärarstudenter är ett relativt utforskat område, såväl internationellt som i de nordiska länderna (Henning Loeb & Gustavsson, 2018; Siirilä & Laukia, 2021). För att kontextualisera syftet med och utfallet av vår studie gjorde vi en genomgång och översiktlig innehållsanalys av den forskning som publicerats i tidskriften *Nordic Journal of Vocational Education and Training* och den finska tidskriften *Journal of Professional and Vocational Education* de senaste tio åren (2014–2023). Endast 34 (13%) av de 253 vetenskapliga artiklarna i de två tidskrifterna behandlade yrkeslärarutbildning och/eller yrkeslärarstudenter. De centrala temana i dessa artiklar är kompetens, identitet, strukturella faktorer i fråga om yrkeslärautbildning samt olika didaktiska aspekter inom yrkesundervisningen. De sammanfaller i stort med de teman som identifierats ovan gällande forskning om yrkeslärares arbete generellt.

I fråga om yrkeslärares kompetens och vad den utgörs av framhålls betydelsen av att yrkeslärare har ett starkt engagemang i sin bransch och sitt yrkesområde. Detta för att hålla sin yrkeskunskap uppdaterad (Andersson & Köpsén, 2019; Mårtensson m.fl., 2019). Flera studier påvisar hur lärarna förväntas tillhandahålla både specifika yrkeskunskaper och färdigheter (*skills*) inom sina yrkesområden och generiska kunskaper relevanta för yrkesutövandet. Yrkeskunnandet framhålls som centralt, den pedagogiska kompetensen i relation till yrkeskunnandet som specifik (jfr Lucas m.fl., 2012). Messman m.fl. (2010) påtalar vikten av yrkeslärares yrkeskunskap och professionella utveckling, både som lärare och som verksam i yrket, för att kunna agera responsivt gentemot mot utvecklings-

tendenser gällande både teknologi och studenternas alltmer heterogena bakgrunder. Antera m.fl. (2022) identifierar pedagogisk och didaktisk kompetens, ämneskunskap och ämnespedagogik och professionell utveckling som centrala teman i forskning om yrkeslärares kompetenser.

Gällande yrkeslärares identitet påtalar forskningen behovet att hantera en tudelad identitet, både som branschföreträdare och lärare (Köpsén & Andersson, 2018; Nylund & Gudmundsson, 2017) och att detta påverkar såväl synen på kunskap och undervisning som det professionella agerandet. Enligt Koski-Heikkinen (2013) formas identiteten i en interaktion mellan en yrkesidentitet och ett personligt yrkesjag. Vidare tar forskningen fasta på hur identiteten formas av delaktighet i kollektiva praktiker. Framgång i yrkeslärares arbete förutsätter att man överskrider gränserna och balanserar mellan en yrkesämnespraktik, en lärarpraktik och en lärargemenskap (Fejes & Köpsén, 2014) och förmår kombinera en undervisnings- och fostranspraktik (Maunu, 2018).

En fjärdedel av de nordiska studierna om yrkeslärarutbildning och yrkeslärarstudenter behandlar olika aspekter av kompetens och identitet, exempelvis Lyckanders (2022) studie om yrkeslärarnas kompetenser i yrkesdifferentierad undervisning. Kukkonen m.fl. (2014) studerade det narrativa identitetsarbetet som framträder i yrkeslärarstudenters berättelser om sina studier. Resultaten visar att övergången från ämnesexpert till lärarprofessionen inte enbart bygger på nya kunskaper utan förutsätter tid och utrymme för att omformulera de centrala meningsstrukturerna som gäller för yrkesläraridentiteten.

Det tredje temat i tidigare forskning om yrkeslärares arbete handlar om strukturella faktorer, såsom betydelsen av organisering av yrkesutbildningen, till exempel utformning av läroplan (Billett, 2011; Esmond & Atkins, 2022; Nylund, m.fl., 2017) samt elevernas sociala och kulturella bakgrund (jfr Avis m.fl., 2012; Eliasson & Rehn, 2017; Tarabini & Jacovkis, 2022). Även avseende dessa aspekter framträder variationer mellan olika utbildningar och länder. Ett återkommande tema behandlar hur elevernas sociala bakgrund (klass, kön och etnicitet etc.) påverkar och formar yrkeslärares arbete (Klope, 2020; Nylund m.fl., 2018, 2020). Eliassons och Rehns studie (2017) visar hur lärare inom vård- och omsorgsområdet upplever en rad utmaningar i sin yrkesutövning, på grund av att deras ideal i fråga om den professionella identitet som eleverna förväntas utveckla utmanas av verksamhetens villkor. Villkoren handlar dels om utmaningar som rör elevernas motivation och språksvårigheter, dels om utbildningens och yrkets status.

Även i den nordiska forskningen om yrkeslärarutbildning och yrkeslärarstudenter är strukturella faktorer, såsom yrkeslärarutbildningens struktur, läroplaner, innehåll samt genomförande och utveckling (t.ex. Asghari & Berglund, 2020) av intresse. Olika aspekter av den verksamhetsförlagda

utbildningen, såsom handledningens centrala former och funktioner, (t.ex. Martikainen & Sivenius, 2017) eller kvalitetsutveckling genom digitala treparts-samtal (Walkert, 2018) ingår i detta forskningstema.

Det fjärde forskningstemat i den nordiska forskningen om yrkeslärarutbildning och -studenter behandlar olika didaktiska aspekter (t.ex. Alvunger & Grahn Johansson, 2018), såsom lärande (t.ex. Ruhalhti m.fl., 2018), kunskapskonstruktion (t.ex. Lagercrantz All m.fl., 2018) samt undervisningsmetoder och arbetssätt (Karstensen & Lier, 2020). Dessa teman kan relateras till forskningen om yrkeslärares kompetenser som betonar pedagogisk och didaktisk kompetens (Antera m.fl., 2022).

Sammanfattningsvis kan man konstatera att forskningen har tagit fasta på och belyst en mängd faktorer av betydelse för yrkeslärares arbete. Arbetet präglas av en hög grad av komplexitet (Lehtonen m.fl., 2018; Weelahan, 2010) och lärarna måste förhålla sig till och hantera förväntningar och krav från samt förändringar inom sitt yrkesområde och inom yrkesutbildning. I båda fallen handlar dessa om innehåll, arbetsmetoder och möten med olika grupper av människor, inte minst alltmer heterogena elevgrupper. Tidigare forskning har i regel fokuserat på antingen individuella aspekter, såsom lärares kompetens eller identitet, eller på strukturella aspekter, såsom organisatoriska förutsättningar och elevers sociala bakgrund. Intresset har sällan riktats mot hur dessa aspekter kan tänkas hänga samman och samverka. Dessutom är yrkeslärarstudenters röster svagt representerade inom tidigare studier.

Yrkesutbildning och yrkeslärarutbildning i Sverige och Finland

Yrkesutbildningens organisering i Finland och Sverige har flera likheter. Länderna har en gemensam historia som nordiska välfärdsstater och ett utbildningssystem som representerar en universalistisk modell med staten som central aktör (Virolainen & Persson Thunqvist, 2017). I både Finland och Sverige är en jämförelsevis stor del av yrkesutbildningarna skolförlagd, även jämfört med övriga nordiska länder. Samtidigt skiljer sig länderna åt i att integreringen mellan yrkesinriktade utbildningar och högskoleförberedande utbildningar är mer långtgående i Sverige än i Finland. Sedan 1970 har gymnasiala yrkesinriktade och högskoleförberedande utbildningar i Sverige en gemensam läroplan och förläggs ofta i samma byggnader, medan dessa utbildningsvägar är mer separerade och regleras av olika läroplaner i Finland. De senaste decennierna har bägge länderna haft en liknande policy- och läroplansutveckling, med en betoning av anställningsbarhet som utbildningarnas huvudsyfte, och en rörelse mot att kunskap organiseras utifrån föreställningar om centrala kompetenser. Gällande dessa tendenser har läroplanen i Finland präglats i större utsträckning av föreställningar av kompetens, medan läroplanen i Sverige präglats mer av anställningsbarhet ur ett arbetsgivarperspektiv (Nylund & Virolainen, 2019).

Precis som yrkesutbildning generellt kännetecknas även yrkeslärarutbildningarna i de europeiska länderna av en stor variation gällande reglering, finansiering, status, struktur och innehåll (CEDEFOP, 2009). Denna mångfald avspeglas även i forskning och samlad kunskap om yrkeslärares arbete. Utbildningssystemen i Sverige och Finland inkluderar yrkesutbildning och har en likartad historisk framväxt med en stark statlig styrning (Lundahl m.fl., 2010; Virolainen & Stenström, 2014). Yrkeslärarutbildningen i de två länderna representerar en specifik typ av organisering av utbildning jämfört med länder som till exempel Skottland (Avis m.fl., 2012) och Österrike (Henning Loeb & Lassnigg, 2018). Yrkeslärarutbildningarna i Sverige och Finland styrs och regleras politiskt och juridiskt genom skollagar och ramverk. Även om genomförandet av yrkeslärarutbildningen har decentraliserats, kan den med hänvisning till statlig styrning och reglering betraktas som ett uttryck för en nordisk modell. Trots att yrkeslärarutbildningar i Sverige och Finland har olika antagningskrav, olika omfattning och delvis olika utformning (jfr Kaiser m.fl., 2020), genomförs de på ett relativt likartat sätt, till exempel med samarbete och lärande i grupp som metod (Isacsson m.fl., 2018). I båda fallen erhåller studenter en pedagogisk behörighet för att vara verksam i gymnasieskola och vuxenutbildning (Sverige) eller andra och tredje stadiets yrkesutbildning (i Finland).

Praktikarkitektur som teoretisk referensram

Genom att använda oss av ett teoridrivet och deduktivt tillvägagångssätt och genom att rikta uppmärksamheten mot praktiker och praktikarkitekturer avser vi att bidra med kunskap som kan fördjupa förståelsen för yrkeslärares arbete, med utgångspunkt i yrkeslärarstudenters, det vill säga framtida yrkeslärares, föreställningar. Avsikten är att bidra med kunskap om hur aspekter som kompetens, identitet och strukturella faktorer, de centrala teman i tidigare forskning, samspelar och samverkar. Även datainsamling med hjälp av inlevelseberättelser grundas i ett intresse för praktiker och praktikers sammanhang. Praktikteorier riktar intresset mot och studerar det som sker och hur saker och ting "görs" i en specifik praktik (Nicolini, 2012). Med en praktikteoretisk ansats avser vi att identifiera och analysera praktikens och sammanhangens betydelse i yrkeslärarstudenters berättelser om sin framtida yrkesutövning.

Den praktikteori som vi använder oss av är teorin om praktikarkitekturer. Teorin har utvecklats i utbildningssammanhang, inledningsvis av Kemmis och Grootenboer (2008). Det finns två grundläggande utgångspunkter i teorin om praktikarkitekturer. Den ena handlar om att förstå praktiker som temporärt och spatialsiterade. En praktik (t.ex. en under-visningspraktik) hänger samman med och utgörs av mänskliga aktiviteter som är invävda i varandra men kan särskiljas analytiskt (Kemmis m.fl., 2014, s. 36), nämligen:

- säganden – det som sägs
- göranden – det som görs
- relateranden – hur människor relaterar till varandra och allt annat i den specifika praktiken.

Den andra grundläggande utgångspunkten är att en praktik hålls på plats, påverkas av och påverkar vad som med teorins begrepp benämns som *arrangemang*. Precis som för aktiviteterna är arrangemangen invävda i varandra men kan särskiljas analytiskt. De består av (Kemmis m.fl., 2014, s. 32):

- Kulturella-diskursiva arrangemang, medieras genom språk i en semantisk dimension
- Materiella-ekonomiska arrangemang, medieras genom handling i en fysisk dimension
- Sociala-politiska arrangemang, medieras genom relationer i en social dimension

I sammanhanget av denna studie, då en framtida lärarpraktik inom yrkesutbildning är i fokus, kan kulturella-diskursiva arrangemang utgöras av professionella diskurser samt lagtexter, förordningar och kursplaner som villkorar praktikens aktiviteter. Materiella-ekonomiska arrangemang kan exempelvis utgöras av ekonomiska resurser som möjliggör eller begränsar tillgången till ändamålsenliga verkstäder, redskap och maskiner. Sociala-politiska arrangemang kan utgöras av interaktion och stödstrukturer från kollegor eller stöttning från skolledning.

Teorin om praktikarkitekturer har använts i studier inom yrkesutbildning, i studier av de arrangemang som villkorar praktiker för yrkesutbildning, yrkeslärares arbete och yrkeslärande. Den har använts för att analysera:

- hur nationell och regional policy villkorar lärande i yrkesutbildning och hur sådana villkor går emot yrkeslärares övertygelser om hur man utvecklar ett yrkeskunnande (Brennan Kemmis & Green, 2013),
- komparativa studier om stödstrukturer för elever i skolor och (förväntad) integrering på arbetsplatser (Choy & Wärvik, 2019),
- yrkeslärarstudenters kritiska reflektioner under sin utbildningstid (Berglund m.fl., 2020),
- hur yrkeslärare utvecklar sin pedagogik när de undervisar (Francisco, 2020), och
- hur yrkeslärare utvecklar sin pedagogik och stöd för studenter, i grupper med nyanlända, som genom yrkesutbildning och lär sig svenska (Green m.fl., 2017).

Datainsamling och datamaterial

Datainsamlingen genomfördes med hjälp av inlevelseberättelser (*empathy-based stories*). Metoden bygger på antagandet att respondenterna använder sig av sin erfarenhet och sina insikter för att tänka sig in i en framtida situation. Metoden är öppen, den ger respondenterna frihet att formulera sina uppfattningar, förväntningar och värderingar i fråga om det fenomen som studeras. Respondenterna betraktas som erfarna och kunniga aktörer i den socialt och kontextuellt konstruerade verklighet som de beskriver i sina berättelser. Som Wallin m.fl. (2019) framhållit avses inlevelseberättelser ge uttryck för logiska, rimliga och möjliga resonemang och förhållningssätt i fråga om studieobjektet, samt för institutionell och professionell tyst kunskap om den ifrågavarande kontexten. Ett dataunderlag insamlat genom inlevelseberättelser öppnar ofta upp för nya perspektiv och förståelser för det fenomen som forskningsintresset riktas mot (Nikanto & Eskola, 2018).

Yrkeslärarstudenter vid Göteborgs universitet och Åbo Akademi ombads i anslutning till sina studier, utifrån en ramberättelse, leva sig in i ett framtidsscenario och skriva en berättelse om vad som hänt och vad de gjort för att det givna scenariot förverkligats. Berättelserna förväntas utgå ifrån och relatera till de förutsättningar, aktiviteter, interaktioner och kontextuella faktorer som har lett till framtidsscenarioet i ramberättelsen. Instruktionen var kort och innehöll en variation i förhållande till utgången av det tilltänkta scenariot (Wallin m.fl., 2015) enligt följande:

Det är hösten 2025. Du är heltidsanställd lärare på en ... [uppräknig av de organisationer som yrkeslärarutbildningen ger behörighet för i Finland och i Sverige.]. Du känner dig trygg i ditt arbete och upplever att du är framgångsrik i din undervisning. Beskriv kort hur det blev så, dvs. vad har hänt och vad har du gjort!

Ramberättelsen hade två varianter. Den andra, som hälften av yrkeslärarstudenterna utgick ifrån, innehöll negationen *inte* framför orden *trygg* och *framgångsrik*. Ramberättelsen gav respondenterna möjlighet att fokusera på det som de ansåg bidra eller inte bidra till trygghet och framgång i deras arbete och undervisning.

De två yrkeslärarutbildningarna, i Sverige och Finland, utgör kontexten för datainsamlingen. I Finland anger lagstiftningen endast en omfattningsmässig ram (60 ects, alltså motsvarande 1 års heltidsstudier) för utbildningen, och innehållet beskrivs på ett mycket allmänt plan (Förordning om behörighetsvillkoren för personal inom undervisningsväsendet 14.12.1998/986). Lärosäten har möjlighet att profilera utbildningarna vad gäller innehåll och utförande. I Sverige regleras yrkeslärarprogrammet (90 ects, motsvarande 1,5 års heltidsstudier) av nationellt fastställda examensmål. Utbildningsplanen och

studiegången vid de tio lärosäten som anordnar utbildningen skiljer sig åt, precis som hos de finska yrkeslärarutbildningarna kan dessa ha olika profiler.

De två i denna studie aktuella yrkeslärarutbildningarna har både likheter och skillnader gällande omfattning, innehåll och genomförande. Båda är fristående pedagogiska studier på grundnivå för behörighet att undervisa i yrkesämnen (innefattar inte studier i yrkesämnen). De genomförs på halvfart (Göteborgs universitet 3 år, Åbo Akademi 2 år) och består av studier i pedagogik, specialpedagogik, yrkesdidaktik, handledd VFU/undervisningspraktik och ett utvecklingsarbete. Studierna genomförs på distans och som närstudier, i form av föreläsningar, seminarier och självstudier (individuellt och i grupp). Yrkeslärarprogrammet vid Göteborgs universitet (90 ects) är längre än yrkeslärarstudierna vid Åbo Akademi (60 ects). Skillnaden består i huvudsak av att de verksamhetsförlagda studierna omfattar 30 ects respektive 10 ects undervisningspraktik. För antagning till de två utbildningarna krävs grundläggande behörighet men vid Åbo Akademi krävs ingen ämnesmässig behörighet.

Datamaterialet består av 125 berättelser. Dessa samlades in vid tre olika tillfällen under läsåret 2021–2022. Både i det finländska materialet (34 berättelser) och det svenska materialet (91 berättelser) ingår två grupper av studenter, den ena i början av sina studier och den andra i slutet av sina studier. Berättelserna har skrivits av studenter med stor variation i fråga om bakgrund, särskilt i fråga yrkesområden. Drygt en fjärdedel av studenterna (36 stycken) har en yrkesbakgrund inom vård- och omsorgsverksamhet. Inom yrkesområdena bygg och anläggning, barn/fritid/pedagogiskt arbete, frisör/skönhetsbranschen, hotell och restaurang, handel och försäljning, natur- och lantbruk samt transport fanns 8–10 respondenter, inom de övriga 1–5. Drygt 70% av respondenterna angav att de har arbetat eller arbetar som (obehörig) yrkeslärare.

Enligt tidigare forskning föreligger skillnader mellan olika yrkesområden, till exempel i fråga om kompetenser och den typ av yrkesperson som utbildningen avser fostra till (t.ex. Colley m.fl., 2003; Eliasson, 2019). Yrkeskulturella skillnader kunde tänkas komma till uttryck i berättelserna. För att försäkra fokuset på allmänna, genomgående mönster i materialet grupperades berättelserna i två grupper. I den ena gruppen ingick berättelser från branschen vård och omsorg, det vill säga en bransch i vilken kvinnor är i majoritet. I den andra gruppen ingick bygg, fordon och VVS, det vill säga traditionellt manliga branscher. Sett till studiens kunskapsintresse förelåg inga väsentliga skillnader.

De finländska berättelserna samlades med en pappersenkät under en lektion med studenterna fysiskt närvarande, anonymt utan att ange namn. Efter att studenterna hade skrivit berättelserna informerades de om upplägget (att de utgått både från en framgångsrik och en icke-framgångsrik ramberättelse) och innehållet i berättelserna diskuterades med studenterna. Studenterna ombads

Vad är väsentligt för att lyckas eller misslyckas i arbetet som yrkeslärare?

om muntligt samtycke att använda berättelserna för forskning. Samtliga studenter var beredda, efter att ha läst igenom sina berättelser, att ge sitt samtycke. De handskrivna berättelserna transkriberades i ett Word-dokument som förvarats på en lösenordskyddad hårddisk. Datainsamlingen i Sverige följde i stort sett samma tillvägagångssätt, med den skillnaden att berättelserna samlades in med ett elektroniskt formulär. I resultatredovisningen anges citaten anonymt, dock med studenters land och yrkesområde.

Tillvägagångssätt för analys av berättelserna

Berättelserna varierade i längd och innehåll, från ett par meningar (ca 15 ord) till 14 meningar (ca 300 ord). Den genomsnittliga längden var 96 ord. Analysprocessen inleddes med en riktad kvalitativ innehållsanalys, det vill säga en deduktiv och strukturerad analysprocess (Assarroudi m.fl., 2018; Elo & Kyngäs, 2008, s. 109–112; Hsieh & Shannon, 2005, s. 1281–1283) med utgångspunkt i studiens forskningsfrågor tillika teorin om praktikarkitekturer. Berättelserna lästes igenom med syfte att identifiera innehållsligt sammanhängande meningsenheter. Detta gjordes utgående från centrala uttryck och formuleringar (säganden) i berättelserna. Det framgick att majoriteten av berättelserna utgick ifrån eller behandlade undervisningspraktiken. I följande skede utarbetades en matris med två övergripande dimensioner: aktiviteter och arrangemang (Tabell 1). Matrisen användes för att sortera meningsenheterna enligt den aktivitet eller det arrangemang som de representerade i relation till undervisningspraktiken (i den mittersta kolumnen). Exempelvis i kolumnen *göranden*, under aktiviteter, beskrivs några aspekter av didaktiska göranden (*pröva nya sätt att undervisa, planera och hålla lektioner i obekanta ämnen*), som sammanvävs med olika aspekter av relateranden i följande kolumn (*känner mig trygg i det relationella arbetet, lärt känna gruppen*). Av de tre arrangemangen är det de sociala-politiska som är den mest framträdande, med aspekter såsom *öppet klimat, högt till tak, att vara välkommen i arbetsgemenskapen*. Samtliga meningsenheter i de två berättelserna anges i tabellen, dock inte i den ordning som de förekom i berättelserna. Analysförfarandet syftar till att skapa underlag för att svara på de två forskningsfrågorna: (i) Vilka aktiviteter och arrangemang framträder som centrala i yrkeslärares berättelser om framgång och misslyckande?, samt (ii) hur är dessa aktiviteter och arrangemang relaterade till varandra?

Tabell 1. Kategoriseringsmatrisen och gruppering av meningsenheterna i två typer berättelser.

Aktiviteter			U N D E R	Arrangemang		
Säganden	Göranden	Relateranden Elever		Materiellt- ekonomiska	Kulturellt- diskursiva	Sociala- politiska
Svensk yrkeslärarstuderande – ramberättelse med trygghet och framgång						
Genom erfarenhet och trygghet i min roll vågar jag prova nya sätt att undervisa på	Jag känner mig trygg i det relationella arbetet med eleverna och vet hur jag håller det relationella med eleverna på en professionell nivå.	V I S N I N G S	Fördelen med skolan är att saker och ting går i cykler. Ett läsår är innehållsmässigt hyfsat likt läsåret före och rutiner skapar en trygghet.	Jag har arbetat fram ett tryggt sätt att läsa och tolka kursmål och kunskapskriterier.	Jag har arbetat tätt med mina erfarna kollegor och fått stort stöd hos dem. Det har varit ett öppet klimat med högt i tak vilket har givit utrymme att få ställa alla "dumma" frågor.
Finsk yrkeslärarstuderande – ramberättelse med otrygghet och misslyckande						
	Nu har all min tid gått åt att planera och hålla lektioner i obekanta ämnen och jag tror att studerande känner på sig att detta inte är mitt kunskapsområde	Småningom tror jag att undervisningen blir bättre, då jag lärt känna gruppen och vet vad de tidigare har lärt sig.	P R A K T I K E N	Jag är nyanställd lärare vid en yrkesläroanstalt. Då jag kom hit kastades jag in i arbetet med många olika, för mig obekanta kurser.		Jag hade förväntat mig bättre introduktion och mera samarbete bland vårdlärarna. Nu finns ingen tid för detta och ingenting ordnades som skulle fått mig att känna mig välkommen i arbetsgemenskapen. Jag vill ha mera samarbete och en erfaren lärare som mentor/handledare som jag kunde bolla mina tankar med

Resultatredovisning

Resultatredovisningen inleds med att beskriva de göranden som framträder som centrala för framgång eller misslyckande och hur dessa framställs som tätt sammanvävda med relateranden. Därefter redovisas de arrangemang som framställs som betydelsefulla för framgång eller misslyckande. Avslutningsvis sammanfattas resultaten i en diskussion och konklusion av studiens kunskapsbidrag.

Didaktiska och pedagogiska göranden tätt sammanvävda med relateranden

Analysen av inlevelseberättelserna utgående från teorin om praktikarkitektur visar att göranden och relateranden framträder som tätt sammanvävda, både i berättelser om framgång och om misslyckande, om än på något olika sätt. I berättelser om framgång framträder två centrala göranden: didaktiska och pedagogiska göranden. Didaktiska göranden fokuserar på undervisningen: undervisningsplanering, inramning, struktur och variation av undervisningen. De innefattar även göranden med syfte att aktivera och göra eleverna delaktiga och hänger därmed tätt samman med relateranden. Framgångsrika didaktiska

Vad är väsentligt för att lyckas eller misslyckas i arbetet som yrkeslärare?

göranden leder till en meningsfullhet och trygghet i läraruppdraget, en upplevelse av yrkesdidaktisk kompetens, uttryckt i citatet nedan.

Arbetet känns meningsfullt o tryggt eftersom jag upplever att undervisningen till studerande varierande, jag har tydliga ramar som följs. Studerande får vara aktiva samt delaktiga. En stark inledning och avslutning inkluderas och jag lyckas få studerandes uppmärksamhet och får dem aktiva samt reflektiva. Upplägget är intressant som varvas med teoretiska och praktiska inslag (Finsk yrkeslärarstudent, handel och försäljning)

Didaktiska göranden innefattar även yrkeskunskap, att man som yrkeslärare håller sig uppdaterad inom och fördjupar sig i sitt yrkesområde. Erfarenhet och intresse samverkar, underbygger vidare metodisk utveckling och uppdaterad yrkeskunskap.

Jag har under åren med tiden skaffat mig mer erfarenhet inom pedagogiken, hållit mig intresserad både av läraryrket och det yrkesområde som undervisar om. Jag har med tiden tagit till mig nya undervisningsmetoder, hållit mig uppdaterad om förändringar inom yrkesområdet och förhoppningsvis hittat en balans mellan yrkeslivet och fritiden. Jag har under dessa år fördjupat mig inom mitt ämnesområde och eventuellt ännu studerat vidare. (Finsk yrkeslärarstudent, övriga branscher)

Pedagogiska göranden, handlar om att bemöta de studerande på ett mer allmänt mellanmänniskt plan. Även dessa göranden hänger tätt samman med relateranden och uttrycks genom att hänvisa till aktiviteter såsom att ha god kontakt med, bygga relationer till samt se och bemöta elever med beaktande av deras utgångspunkter. Lyhördhet och bemötande ger upphov till en trygg och öppen lärandemiljö.

Något som alltid varit viktigt för mig i mitt arbete inom [yrkesområde] är bemötande och detta är även viktigt för mig som lärare. Jag arbetar på ett sätt där jag har god kontakt med eleverna och i klassrummen arbetar jag för en trygg miljö och öppet klimat. Mitt mål är att alla ska känna sig välkomna och inte vara rädda för att misslyckas. (Svensk yrkeslärarstudent, vård och omsorg)

Pedagogiska göranden förstärker relateranden och möjliggör göranden, såsom anpassning till och utvecklande av undervisningspraktiken utgående från de studerandes förutsättningar och förväntningar. Pedagogiska göranden framträder tätt sammanvävda med didaktiska göranden.

Framgångsrika göranden och relateranden villkoras av sociala-politiska arrangemang i kollegiet, som upprätthålls genom aktiviteter såsom samtal, stöd och hjälp, och samverkar med kulturella-diskursiva arrangemang av tillit, öppenhet, trygghet och förtroende. De gynnsamma arrangemangen främjar professionell utveckling och förstärker yrkeslärares professionella roll. Den professionella utvecklingen, som underbygger didaktiska och pedagogiska göranden, kan ske informellt och individuellt i undervisningspraktiken, såsom i citatet nedan, eller genom fortbildning.

Jag vet lite vad som förväntas av mig och vad jag kan förvänta av mig av studerande. Jag har aktivt utvecklat mig själv, tagit del av ny kunskap och nya undervisningsmetoder. Jag har aktivt lärt känna studerande, det vill säga skapa tillit och förtroende. (Finsk yrkeslärarstudent, vård och omsorg)

Den professionella utvecklingen inverkar på didaktiska göranden i undervisningspraktiken. En yrkeslärare som upplever framgång prövar olika tillvägagångssätt, experimenterar och anpassar sina göranden enligt situationens och de studerandes behov. I ett flertal berättelser beskrivs hur erfarenhet av och fördjupad yrkeskunskap i undervisningspraktiken och olika grupper ger en trygghet och professionell självsäkerhet. Det bidrar till ytterligare till utveckling av didaktiska göranden, såsom att pröva nya metoder och arbetsätt samt anpassa undervisningen enligt studerandes utgångspunkter. Dessa aktiviteter förstärker relateranden till de studerande.

Tack vare en tjugofemårig karriär inom [yrkesområde] känner mig trygg inom mitt specialområde. Jag känner mig också trygg i mig själv. Jag vet mina styrkor och svagheter och kan tack vare min långa erfarenhet koppla teori till praktik i undervisningen. Jag tycker numera att det ger mig mycket mera, när jag kan hjälpa andra att utvecklas. (Finsk yrkeslärarstudent, handel och försäljning)

I berättelser om framgång framträder didaktiska och pedagogiska göranden som centrala och tätt sammanlänkade med relateranden. Både de sociala-politiska och kulturella-diskursiva arrangemang villkorar undervisningspraktiken. Även i berättelserna om misslyckanden är undervisningspraktikens didaktiska och pedagogiska göranden i fokus, och framställs som tätt sammanvävda med relateranden. Brister i didaktiska göranden underminerar pedagogiska göranden, och ger upphov till otillfredsställande relateranden. I citatet nedan illustreras hur en lärare, trots upplevd yrkeskunskap, beskriver misslyckade aktiviteter (inte lyckas göra tydliga kopplingar mellan teori och praktik, inte kunna anpassa innehåll för elever med specialbehov), det vill säga didaktiska göranden som utmynnar i bristande relateranden.

Upplever det som svårt att få in verkligheten i skolan, att kunna göra tydliga kopplingar mellan teori och praktik så att det blir tydligt för eleverna. Jag har svårt att skapa uppgifter som känns meningsfulla för eleverna. Jag brottas också med uppgiften att anpassa innehållet och uppgifter till de eleverna som är i behov av extra anpassningar, känner att jag håller på att urlaka kvalitén på innehållet i undervisningen. (Svensk yrkeslärarstudent, barn/fritid/pedagogiskt arbete)

Konsekvenserna av misslyckade pedagogiska och didaktiska göranden kommer till uttryck på ett flertal olika sätt. Exempelvis i citatet nedan uttrycks hur en upplevd förväntan om ständig anpassning till elevernas förutsättningar och behov samt elevernas medvetenhet om sina rättigheter och brist på uppskattning urholkar didaktiska göranden och den yrkeskunskap som läraren utgår ifrån i sin undervisningspraktik.

Vad är väsentligt för att lyckas eller misslyckas i arbetet som yrkeslärare?

Jag tror att grunden är att undervisningen hela tiden ska anpassas efter elevernas förutsättningar och behov. Det tar tid från min yrkeskunskap som jag vill förmedla, att hela tiden behöva anpassa mig. Eleverna blir mer och mer medvetna om sina rättigheter och framför ofta vad dom inte är nöjda med och ifrågasätter skolan och mitt och mina kollegors arbete. (Svensk yrkeslärarstudent, natur- och lantbruk)

I berättelser om misslyckande beskrivs bristfälliga relateranden till eleverna, men även en upplevelse av ogynnsamma villkor som påverkar lärarens handlingsfrihet i fråga om didaktiska göranden. På liknande sätt som i berättelserna om framgång framträder göranden och relateranden som villkorade av kulturella-diskursiva och sociala-politiska arrangemang. Frånvaro av öppenhet, tillit, professionellt förtroende och kollegial bekräftelse begränsar och omintetgör framgångsrika didaktiska och pedagogiska göranden i undervisningspraktiken.

Jag har inte tillägnat mig kunskapen för att kunna bedriva undervisning på ett adekvat sätt. Jag har kunskapen om yrket men kan inte förmedla till eleverna. Eleverna förstår inte syftet med undervisningen, de tycker det är ointressant och vill inte eller kan inte lära sig under lektionstid. (Svensk yrkeslärarstudent, barn/fritid/pedagogiskt arbete)

Sammanfattningsvis kan konstateras att även i berättelserna om misslyckande framkommer olika aspekter av didaktiska och pedagogiska göranden, deras täta sammanvävdhet med relateranden, och hur de villkoras av olika arrangemang.

Arrangemang som villkorar undervisningspraktiken

Analysen av berättelserna visar hur olika arrangemang framträder och villkorar framställningen av framgång eller misslyckande i undervisningspraktiken. Även om likheten mellan berättelserna om framgång och misslyckande är påtaglig framträder arrangemangen oftare och tydligare i berättelser om misslyckanden. De mest framträdande sociala-politiska arrangemangen handlar om en arbetsmiljö och ett arbetsklimat som i berättelser om framgång beskrivs som öppet, tillåtande och inkluderande. Att ingå i en gemenskap, att ha en känsla av tillhörighet och trygghet, möjliggör ett kollegialt engagemang, samarbete och utveckling. I berättelser om misslyckanden gestaltas det motsatta, en icke-inkluderande arbetsmiljö, i vilken man saknar tillhörighet och som inte möjliggör kollegiala aktiviteter. Även ledningen, vars betydelse oftare lyfts oftare fram i berättelser av misslyckande, ingår i de sociala-politiska arrangemangen.

Framförallt så handlar 'framgången' om arbetet tillsammans med mina kollegor. Vårt kollegiala samarbete och tiden vi har haft möjlighet att lägga på detta, vårt gemensamma engagemang i utveckling är ingredienserna till tryggheten och framgången. (Svensk yrkeslärarstudent, transport)

De sociala-politiska arrangemangen sammanfaller med de kulturellt-diskursiva arrangemangen, som i berättelser om framgång beskrivs genom säganden, såsom öppen, inkluderande, tillåtande och trygghetskapande samverkans-

kultur som kännetecknas av ett kollegialt meningsskapande. Samarbete och erfarenhetsutbyte med kollegor utfaller i gemensamt överenskomna principer, förutsättningar för eller tillvägagångssätt i undervisningspraktiken, en kollegial skolutveckling. I berättelser om misslyckande beskrivs det motsatta, avsaknad av dialog, erfarenhetsutbyte och samarbete.

Jag har erfarna och goda kollegor och vi arbetar mycket tillsammans, dels genom kollegialt arbete där vi regelbundet samlas och pratar om vår undervisning och frågor som kommer upp i vardagen. Syftet är att diskutera och komma fram till gemensamma lösningar/tillvägagångssätt. Dels har kollegorna högt i tak och pratar uppgifter, bedömning och undervisning. En annan del i min trygghet som yrkeslärare är att skolan jag arbetar på har prioriterat att lösgöra tid för kollegialt arbete, därför har vi lärare också tid att faktiskt sätta oss ner ihop. (Svensk yrkeslärarstudent, natur- och lantbruk)

Inget kollegialt samarbete finns och ingen av kollegorna ger feedback till varandra eller är med på varandras lektioner för att på det sättet utveckla varandras undervisning. Sambedömning av elever finns inte heller. (Svensk yrkeslärarstudent, vård och omsorg)

En kollegial samverkanskultur, med som byggs upp av aktiviteter såsom stöd, feedback, utvärdering och vägledning, möjliggör och stödjer såväl personlig som professionell utveckling med fokus på undervisningspraktiken.

Men utan stöd och feedback från de närmaste kollegorna blir det svårt att utvärdera sig själv objektivt. Jag behöver fortbilda mig inom mitt yrke både ämnesmässigt och pedagogiskt och jag behöver hjälp och stöd för att finna en väg vidare. Jag behöver hitta samtalskontakt och en stödperson för att hitta en väg vidare mot personlig utveckling. (Finsk yrkeslärarstudent, hotell och restaurang)

I berättelser om misslyckande hänvisar man till bristen på möjlighet att bolla tankar och idéer med kollegor som orsak till en upplevelse av ensamhet eller stagnation i yrkeslärararbetet.

Jag har inte kollegor att bolla med, är ensam i min roll. Jag har inte en rektor som ger möjlighet till fortbildning, schemat är alldeles för tjockt så jag får ta gammalt material som går på rutin. (Svensk yrkeslärarstudent, barn/fritid/pedagogiskt arbete)

Ett specifikt kulturellt-diskursivt arrangemang som förekommer i berättelser om framgång och misslyckande, och framställs som en aspekt relaterad till professionell utveckling, är styrdokument. Den professionella utvecklingen i förhållande till läroplanen, dess mål och innehåll framställs i berättelserna i termer av ett aktivt förhållningssätt, tolkning och meningsskapande.

För att som det är idag behöver yrkeslärare lägga en betydande stor vikt och tid på att tolka de målen som finns, och jag tror inte att den tiden finns. Så då de mål och resultatstyrda lite mer centraliserat så att yrkeslärare faktiskt kan göra rätt tolkning och det skulle bidra till en mer likvärdig utbildning oavsett skola och område elever studerar på. (Finsk yrkeslärarstudent, frisör/skönhetsbranschen)

Vad är väsentligt för att lyckas eller misslyckas i arbetet som yrkeslärare?

Ledningen beskrivs oftast kort, i allmänna ordalag. Yrkeslärarstudenter förväntar sig att ledningen visar ett professionellt förtroende genom att se och bemöta ens behov och att ledningen bekräftar dem professionellt, genom av stöd, respons, uppmuntran och uppskattning. En avsaknad av dessa leder till en känsla av osäkerhet och otrygghet.

Jag har en närvarande chef som ser vilka behov som behöver bemötas och gör detta. Jag har vågat misslyckas och resa mig igen med hjälp av chef, kollegor och familj. Min chef har förtroende för mig och lyssnar på mig. (Svensk yrkeslärarstudent, vård och omsorg)

Jag känner mig osäker på om jag är uppskattad av ledningen och om jag sitter säkert på min stol. (Finsk yrkeslärarstudent, hotell och restaurang)

De materiella-ekonomiska arrangemangen framträder sällan i berättelserna om framgång men förekommer något oftare i berättelser om misslyckande. Brist på medel och resurser omnämns, precis som lokaler, material eller gruppstorlekar. De mest framträdande bristerna i materiella-ekonomiska arrangemang handlar om tiden som resurs och en hög arbetsbelastning, som villkorar till exempel didaktiska göranden.

Jag har för lite tid att skapa kvalitet i utbildningen och för lite tid att hjälpa svaga elever och för lite tid att skapa utmaningar för kunnigare elever. I och med denna tidsbrist så har jag också svårt att utöka min egen kompetens för att hålla mig ajour med ny utveckling och ny forskning. (Svensk yrkeslärarstudent, natur- och lantbruk)

Citatet ovan visar med tydlighet på sammanvävdheten i undervisningspraktiken, hur didaktiska göranden samverkar med relateranden och hur dessa villkoras av tiden som ett av de materiella-ekonomiska arrangemangen. Genom att analysera och tolka de två meningarna i en yrkeslärarstuderandes berättelse utgående från teorin om praktikarkitekturer, med fokus på olika aktiviteter och arrangemang, får man syn på den komplexitet som ingår i och villkorar föreställningarna om yrkeslärares arbete. Detsamma gäller för citatet nedan.

Yrkeslärares arbete framställs som en komplex och dynamisk helhet, i vilken enskilda aspekter inte kan hanteras och förstås fränkopplade från helheten.

Jag hittar inte nyckeln till hur jag ska få klassen att lära sig. För att rädda detta behöver jag hjälp. Antagligen behöver jag använda mig av mina kollegors erfarenhet om vad jag gör för fel. Vad är det som gör att det blir tråkigt eller otydligt. Jag måste prata med min chef för att kunna få hjälp att hitta strukturer för min undervisning. (Svensk yrkeslärarstudent, barn/fritid/pedagogiskt arbete)

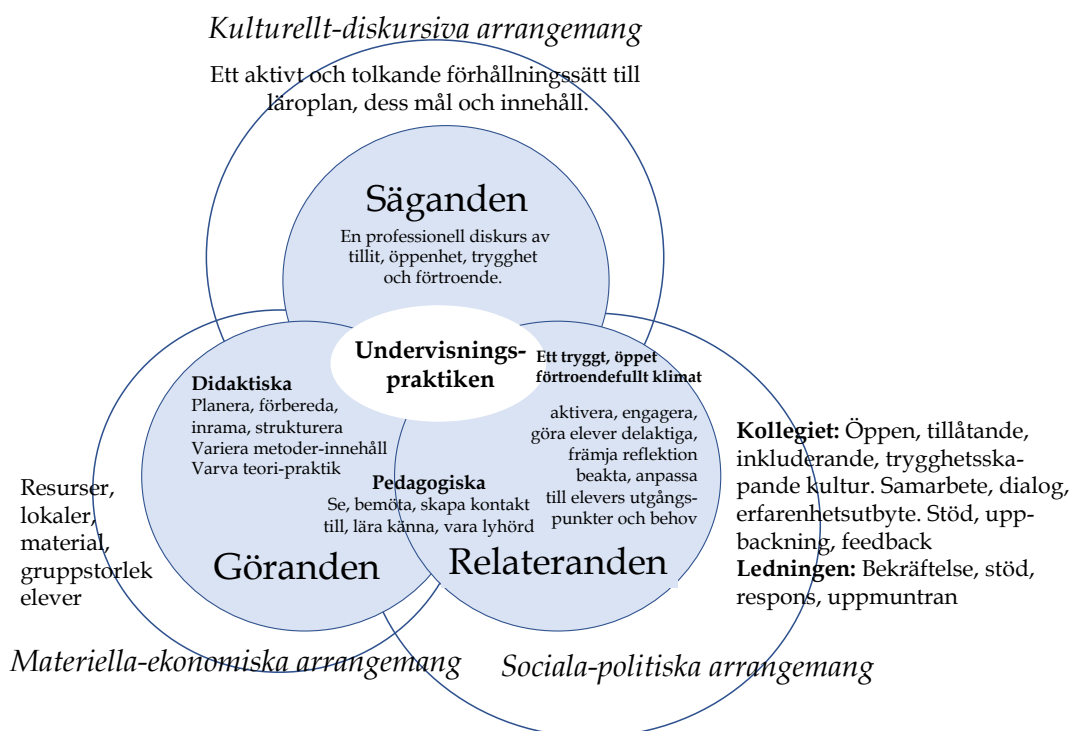
Sammanfattningsvis kan man konstatera att arrangemangens betydelse framställs främst i berättelser om misslyckanden. Det är främst de sociala-politiska arrangemangen, en arbetsmiljö med tillgång till eller avsaknad av stöd och uppbackning från kollegor, som framträder i berättelserna. Arbetsmiljön med ett arbetsklimat av öppenhet, tillhörighet och tillit möjliggör framgång i

undervisningspraktiken, frånvaro av dessa ger upphov till misslyckande i yrkeslärares arbete. Ett kollegialt engagemang och samarbete villkorar individuell och kollegial utveckling. Arbetsmiljön och arbetsklimatet hänger samman med kulturella-diskursiva arrangemang, som formuleras i termer av professionell öppenhet, tillhörighet och trygghet – eller frånvaro av dessa. Ledningens bekräftelse och trygghet utgör ett viktigt socialt-politiskt arrangemang. Styrdokument framträder som ett specifikt kulturellt-diskursivt arrangemang, särskilt för professionell utveckling.

Konklusioner och diskussion

Syftet med denna studie är att undersöka vad yrkeslärarstudenter framhåller som väsentligt för att lyckas eller misslyckas i arbetet som yrkeslärare. Detta sker utgående från forskningsfrågorna (i) Vilka aktiviteter och arrangemang framträder som centrala i yrkeslärares berättelser om framgång och misslyckande? (ii) Hur är dessa aktiviteter och arrangemang relaterade till varandra? Studiens resultat visar att oberoende av om yrkeslärarstudenter föreställer sig som trygga och framgångsrika i sitt framtida läraruppdrag, eller det motsatta, är fokus och innehållet i berättelserna väsentligen likartat. Figuren nedan (Figur 1) sammanfattar den komplexa och sammanvävda helheten av aktiviteter och arrangemang som analysen genererat. Berättelserna utgår i hög grad från och fokuserar på undervisningspraktiken, och i dem beskrivs två sammanvävda göranden, didaktiska och pedagogiska. Didaktiska göranden består bland annat av planering, inramning, strukturering och variation i undervisningspraktiken, medan pedagogiska göranden handlar om mellanmänniska aktiviteter såsom att bemöta, lära känna och vara lyhörd till de studerande. Båda dessa göranden hänger samman med och möjliggör anpassning och beaktande av de studerandes förutsättningar och främjandet av deras engagemang, delaktighet och aktivitet, relateranden, i en undervisningspraktik som kännetecknas av ett tryggt, öppet och förtroendefullt klimat. Både i berättelser av framgång och misslyckande framträder de sociala-politiska arrangemangen som centrala för undervisningspraktiken och dess göranden. Olika former av samverkan med kollegor eller uppmuntran och bekräftelse från ledningen sammanfaller med en öppen, inkluderande och trygg arbetsmiljö. Frånvaro av dessa begränsar framgång i undervisningspraktiken. De nämnda sociala-politiska arrangemangen sammanfaller med kulturella-diskursiva arrangemang och kommer till uttryck i en professionell diskurs av öppenhet, trygghet och förtroende. Även ett aktivt och tolkande förhållningssätt till styrdokument ingår i de kulturella-diskursiva arrangemangen. Något överraskande villkoras inte undervisningspraktiken i större uträkning av materiella-ekonomiska arrangemang, såsom tid, resurser och gruppstorlek.

Vad är väsentligt för att lyckas eller misslyckas i arbetet som yrkeslärare?

Figur 1. Praktikarkitekturen för framgång och misslyckande i yrkeslärares arbete.

Frånvaron av de materiella-ekonomiska arrangemangen i berättelserna kan tänkas bero på att goda materiella och ekonomiska villkor tas för givna, att de ingår implicit i framställningen av ett framgångsrikt arbete som yrkeslärare, eller att de blir sekundära i förhållande till undervisningspraktiken. Det är värt att notera är att både kulturella-diskursiva och sociala-politiska arrangemang får en så framträdande plats i både i berättelser om framgång och misslyckande. Fokus och innehållet i berättelser om framgång och misslyckande är i stort detsamma och de framstår således som varandras spegelbilder. Kollegiet och ledningen framställs som viktiga för hur man lyckas eller inte i undervisningspraktiken. I positiva berättelser beskrivs arbetsmiljön och arbetsklimatet som öppet, tillåtande och inkluderande med möjlighet till stöd och feedback, och i negativa berättelser beskrivs situationen som icke-inkluderande, och med avsaknad av kollegiala aktiviteter och stöd. Olika aspekter av professionell bekräftelse (uppbackning, uppmuntran och respons) ingår i arbetsmiljön. Vidare kan man notera att aspekter av professionell utveckling ingår implicit i berättelserna. Den professionella utvecklingen framställs som förankrad i erfarenhet och uttrycks för det mesta genom hänvisningar till informellt lärande, såsom att pröva och experimentera i undervisningspraktiken och hålla sig uppdaterad i fråga om

yrkeskunskapen. De gynnsamma sociala-politiska arrangemangen, samverkan och samarbete, stöd och feedback från kollegor, främjar professionell utveckling. Dessa resultat kan tänkas, åtminstone delvis, vara ett utfall av att teorin om praktikarkitekturer, med fokus på hur både aktiviteter och arrangemang hänger samman och samverkar i sociala praktiker, utnyttjats i analysen.

Resultaten i ljuset av tidigare studier

Trots att respondenterna i denna studie utgörs av yrkeslärarstudenter, att inlevelseberättelser använts som för datainsamling och att teorin om praktikarkitekturer använts som en teoretisk referensram överensstämmer resultaten på ett flertal sätt med tidigare forskning, till exempel om yrkeslärares kompetenser och de strukturella faktorernas betydelse. De för yrkeslärarna centrala kompetenserna av pedagogisk och didaktisk karaktär (god kommunikation, planera undervisning, färdighet i bedömning, skapa goda villkor för elevers lärande) som framträder i Anteras m.fl. (2022) studie sammanfaller i stort med det som studenterna i denna studie framställer som väsentligt i sin framtida lärargärning. Samtidigt kan man konstatera, med stöd av Anteras (2022) intervjustudie med svenska yrkeslärare, att yrkeslärares arbete är komplext och att de interpersonella kompetenserna, av vikt för att skapa nära relationer till de studerande, ingår i en helhet av kompetenser (jfr även Lehtonen m.fl., 2018; Weelahan, 2010). Framgång i arbetet förutsätter beredskap och mångsidiga kompetenser för att möta och hantera förändringar och utmaningar i ett flertal professionella kontexter och i växelverkan med många olika aktörsgrupper. Endast en del av kompetenserna kan utvecklas under yrkeslärarutbildning och den professionella utvecklingen fortsätter genom informella lärandeprocesser (Antera, 2022, s. 288). Fokuset på hur didaktiska och pedagogiska göranden hänger samman med och skapar goda förutsättningar för relateranden kan jämföras med Maunu och Tapanis (2018) studie i vilken yrkesverksamma yrkeslärare utvärderade sin yrkeslärarutbildning utgående från huruvida den försett dem med färdigheter för undervisning och växelverkan med de studerande och berett dem för att bemöta och vägleda elever.

Resultaten visar att de aktiviteter som yrkeslärarstudenter i sina berättelser framhåller som centrala är främst av allmän karaktär, relevanta och aktuella för flera lärarprofessioner. Detta kan jämföras med Levo-Aaltonens m.fl. (2018) studie om yrkeslärarutbildningens effekter på yrkeslärares arbete. Dessa visade sig vara av allmän karaktär, såsom att utbildningen ökade de studerandes kunskaper och färdigheter, fördjupade deras självinsikter och förstärkte den kollegiala samhörigheten. Även de centrala sociala-politiska och kulturella-diskursiva arrangemangen som framträder i denna studie är av allmän karaktär. Vi noterar att aktiviteter och arrangemang specifika för yrkeslärare framträder i mindre utsträckning. Detta resultat är intressant både mot bakgrund av tidigare

forskning (t.ex. Andersson & Köpsén, 2019; Mårtensson et al., 2019) och den policytendens som präglat yrkesutbildning de senaste decennierna (Nylund m.fl., 2017) i vilken anknytningen till och utvecklingen inom den egna branschen ofta betonats. Detta kan tänkas, åtminstone delvis, bero på datamaterialet och den teoretiska referensramen. Med teorin om praktikarkitekturer gestaltas relationen till representanter för det egna yrkesområdet i termer av sociala-politiska och kulturella-diskursiva arrangemang. Denna relation framträder inte i någon större utsträckning i berättelserna men kan tänkas ingå implicit, det vill säga tas för given. Det som däremot framhålls explicit av yrkeslärarstudenterna är de sociala-politiska arrangemangen; kollegors och ledningens betydelse att genom olika ageranden skapa en gynnsam alternativt ogynnsam arbetsmiljö och arbetsklimat. På så sätt kan studien tänkas kontextualisera tidigare forskning om yrkeslärares identitet och kompetens i ett sammanhang av kollektiva och ledningsmässiga ageranden. Detta antagande underbyggs av Vähäsantanens (2013, s. 88) studie om yrkeslärares handlingskapacitet (*agency*), vilken uppstår genom samverkan av individuella resurser (professionell identitet, kompetens och arbetserfarenhet) och sociala resurser (ledningens kultur och de professionella relationerna).

Att de materiella arrangemangen är relativt frånvarande i berättelserna är intressant i ljuset av tidigare studier som betonat strukturella faktorerens betydelse, som exempelvis organisation, resurser och elevers sociala bakgrund (jfr Esmond & Atkins, 2022; Nylund m.fl., 2018; Tarabini & Jacovkis, 2022;). Som påtalats ovan är detta dock ett resultat som kan förstås i ljuset av att goda materiella och ekonomiska villkor ingår implicit i framställningen av ett framgångsrikt arbete som yrkeslärare.

Studiens begränsningar och förslag till fortsatt forskning

Studiens resultat och kunskapsbidrag villkoras av användningen av teorin om praktikarkitektur som utgångspunkt för en teoridriven analys och av inlevelseberättelser som metod för datainsamling. Trots att ramberättelsen är relativt öppen i sin uppmaning att framställa en framtida lärarpraktik inom yrkesutbildningen, och trots att yrkeslärarstudenter utgick från två varianter av ramberättelserna (med eller utan trygghet i sitt arbete och sin undervisning), blev resultatet överraskande entydigt. Berättelserna kom i hög grad att fokusera på undervisningspraktiken, mer sällan på andra aspekter av lärararbetet. Vi förväntade oss, på grund av variation i fråga om respondenternas bakgrund (branschtillhörighet, yrkes- och lärarerfarenhet samt de två nationella kontexterna) en större spridning och variation i innehållet i berättelserna. Den innehållsliga fokusen riktades på undervisningspraktiken med dess sammanhängande göranden och relateranden. Möjligen spelar kontexten för datainsamlingen in, att den genomfördes under pågående studier för pedagogisk

behörighet, och i två länder vars yrkeslärarutbildning till sitt innehåll och genomförande är ganska lika, jämfört med andra länders organisering för behörighetsgivande studier för yrkeslärare.

En motsvarande studie där fler länder ingick kunde möjligen ge andra resultat. Som vi inledningsvis påtalade är det svenska och det finska yrkesutbildningssystemet relativt likartade med nationellt fastställda läroplaner för gymnasieskolan respektive yrkesutbildningen. Även om det finska yrkesutbildningssystemet är mindre integrerat med högskoleförberedande utbildning och har en kompetensbaserad grundkonstruktion (Nylund & Virolainen, 2019) är den statliga styrningen och organiseringen mer lik än olik den svenska. Vi har inte funnit skillnader avseende kontext eller läroplaner när berättelserna analyserats. En motsvarande studie där yrkeslärarstudenter från Norge och Danmark ingick skulle möjligen ge andra resultat. Även om styrningen och organiseringen av yrkesutbildning i dessa länder oftast etiketteras som del av en nordisk modell är skillnaderna större än mellan Sverige och Finland, vilket även gäller organiseringen av yrkeslärarutbildningarna. Det skulle därför vara intressant att göra en liknande studie med exempelvis studenter i norsk yrkeslärarutbildning på bachelor-nivå, i vilken studier inom yrkesämnen ingår, för att pröva betydelsen av såväl empirisk kontext som metodologiskt förfarande för studiens resultat.

Syftet med denna studie var att undersöka vad yrkeslärarstudenter framhåller som väsentligt för att lyckas eller misslyckas i arbetet som yrkeslärare. Resultatet ger för handen att det är specifika villkor för och aspekter i arbetet som lärare som framhålls som centrala och att dessa aspekter och villkor är relaterade till varandra. Genom studiens design riktas uppmärksamheten bortom yrkesläraren som en handlingskraftig aktör, med givna personligt-professionella kompetenser, intressen och avsikter, i ett sammanhang med givna strukturella villkor. Den teoridrivna analysen, utgående från teorin om praktikarkitekturer, med en datainsamlingsmetod som kännetecknas av öppenhet, resulterar i en komplex och dynamisk helhet av praktiker och arrangemang. Resultatet beskriver hur sociala, kollegiala, relationella, kulturella och organisatoriska aspekter med betydelse för yrkeslärares arbete och lärarpraktik hänger samman. På så vis hoppas vi att studien utgör ett kunskapsbidrag inom forskning om yrkesutbildning och yrkeslärares arbete och bidrar till ett samtal om hur aspekter blottlagda i tidigare studier – till exempel kompetens, identitet och strukturella faktorer – samverkar.

Vad är väsentligt för att lyckas eller misslyckas i arbetet som yrkeslärare?

Om författarna

Petri Salo är professor i vuxenpedagogik och ämnesansvarig för yrkeslärarutbildningen vid Fakulteten för Pedagogik och Välfärdsstudier vid Åbo Akademi, Vasa, Finland. Förutom aktionsforskning och folkbildning har han forskat om skolledarskap och skolutveckling samt lärares professionella utveckling. Yrkesdl

Mattias Nylund är docent i pedagogik vid Institutionen för pedagogik och specialpedagogik vid Göteborg universitet. I sin forskning har han riktat intresset mot frågor rörande makt, medborgarskap och social klass, med ett specifikt fokus på yrkesutbildning. Han arbetar också inom yrkeslärarutbildningen, både som lärare och som ordförande för Yrkeslärarprogrammets programråd.

Ingrid Henning Loeb är docent i pedagogik vid Institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande vid Göteborgs universitet. Forskningsintresset är riktat mot lärares undervisning och elevers lärande inom yrkesutbildning och i vuxenutbildning. Hon har arbetat inom yrkeslärarutbildningen i många år.

Referenser

- Andersson, P. & Köpsén, S. (2019). VET teachers between school and working life: Boundary processes enabling continuing professional development. *Journal of Education and Work*, 32(6-7), 537-551. <https://doi.org/10.1080/13639080.2019.1673888>
- Alvunger, D. & Grahn Johansson, V. (2018). Exploring recontextualization of didactic ability and vocational teacher students' professional learning through video analysis. *Nordic Journal of Vocational Education and Training*, 8(3), 36-56. <https://doi.org/10.3384/njvet.2242-458X.188336>
- Antera, S. (2022). Being a vocational teacher in Sweden: Navigating the regime of competence for vocational teachers. *International Journal for Research in Vocational Education and Training*, 9(2), 269-293. <https://doi.org/10.13152/IJRVET.9.2.6>
- Antera, S., Teräs, M., Nilsson, S. & Rehn, H. (2022). Important and achieved competence for Swedish vocational teachers: A survey with teachers and principals. *Nordic Journal of Vocational Education and Training*, 12(1), 76-102. <https://doi.org/10.3384/njvet.2242-458X.2212176>
- Asghari, H. & Berglund, I. (2020). Svensk yrkesläroutbildning efter reformen 2011: Lärarstudenters uppfattningar om antagning, VFU och läraranställning. *Nordic Journal of Vocational Education and Training*, 10(2), 21-43. <https://doi.org/10.3384/njvet.2242-458X.2010221>
- Assarroudi, A., Heshmati Nabavi, F., Armat, M. R., Ebadi, A. & Vaismoradi, M. (2018). Directed qualitative content analysis: The description and elaboration of its underpinning methods and data analysis process. *Journal of Research in Nursing*, 23(1), 42-55. <https://doi.org/10.1177/1744987117741667>
- Avis, J., Canning, R., Fisher, R., Morgan-Klein, B. & Simmons, R. (2012). Teacher education for vocational education and training: A comparative study of the Scottish and English systems set within a European context. *Scottish Educational Review*, 44(2), 14-23. https://brill.com/view/journals/ser/44/2/article-p14_3.xml
- Berglund, I., Gustavsson, S. & Andersson, I. (2020). Vocational teacher students' critical reflections in site-based education. *International Journal of Training Research*, 18(1), 22-36. <https://doi.org/10.1080/14480220.2020.1747784>
- Billett, S. (2011). *Vocational education: Purposes, traditions and prospects*. Springer.
- Brennan Kemmis, R. & Green, A. (2013). Vocational education and training teachers' conceptions of their pedagogy. *International Journal of Training Research*, 11(2), 101-121. <https://doi.org/10.5172/ijtr.2013.11.2.101>
- CEDEFOP. (2009). *Modernising vocational education and training*. Publications Office of the European Union.

- Choy, S. & Wärvik, G.-B. (2019). Integration of learning for refugee and migrant students: VET teachers' practices through practice theory lens. *Journal of Vocational Education & Training*, 71(1), 87-107.
<https://doi.org/10.1080/13636820.2018.1518921>
- Colley, H., James, D., Diment, K. & Tedder, M. (2003). Learning as becoming in vocational education and training: Class, gender and the role of vocational habitus. *Journal of Vocational Education & Training*, 55(4), 471-498.
<https://doi.org/10.1080/13636820300200240>
- Duch, H. (2016). Professionel identitetsudvikling gennem uddannelse til erhvervsskolelærer i en empirisk undersøgelse på en diplomuddannelse. *Nordic Journal of Vocational Education and Training*, 6(1), 14-31.
<https://doi.org/10.3384/njvet.2242-458X.166114>
- Eliasson, E. M. (2019). Att undervisa för utveckling av yrkeskunskande i vård och omsorg. *Nordic Journal of Vocational Education and Training*, 9(1), 66-88.
<https://doi.org/10.3384/njvet.2242-458X.199166>
- Eliasson, E. & Rehn, H. (2017). Health and social care teachers' descriptions of challenges in their teaching at upper secondary school. *Nordic Journal of Vocational Education and Training*, 7(1), 42-63.
<https://doi.org/10.3384/njvet.2242-458X.177142>
- Elo, S. & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing*, 62(1), 107-115.
<https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2007.04569.x>
- Esmond, B. & Atkins, L. (2022). *Education, skills and social justice in a polarising world between technical elites and welfare vocationalism*. Routledge.
- Fejes, A. & Köpsén, S. (2014). Vocational teachers' identity formation through boundary crossing. *Journal of Education and Work*, 27(3), 265-283.
<https://doi.org/10.1080/13639080.2012.742181>
- Francisco, S. (2020). What novice vocational education and training teachers learn in the teaching workplace. *International Journal of Training Research*, 18(1), 37-54. <https://doi.org/10.1080/14480220.2020.1747785>
- Green, A., Brennan Kemmis, R., Choy, S., & Henning Loeb, I. (2017). Using the theory of practice architectures to explore VET in schools teachers' pedagogy. I K. Mahon, S. Francisco & S. Kemmis (Red.), *Exploring education and professional practice* (s. 121-134). Springer.
https://doi.org/10.1007/978-981-10-2219-7_7
- Hsieh, H.-F. & Shannon, S. E. (2005). Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9), 1277-1288.
<https://doi.org/10.1177/1049732305276687>
- Isacsson, A., Amhag, L. & Stigmar, M. (2018). The content, challenges and values that form Nordic vocational teacher education. *Ammattikasvatukusen aikakauskirja*, 20(2), 38-50. <https://journal.fi/akakk/article/view/84667>

- Kaiser, F., Struck, P. & Frind, H. (2020). Personal goals of vocational teachers in Sweden and Finland and their view of their country-specific VET system. I C. Nägele, B. E. Stalder & N. Kersh (Red.), *Trends in vocational education and training research, Vol. III*. Proceedings of the European Conference on Educational Research (ECER) (s. 152–158). Vocational Education and Training Network (VETNET). <https://doi.org/10.5281/10.5281/zenodo.4005851>
- Karstensen, S. & Lier, A. R. (2020). Virtual welding: A didactic perspective. *Nordic Journal of Vocational Education and Training*, 10(1), 95–107. <https://doi.org/10.3384/njvet.2242-458X.2010195>
- Kemmis, S. & Grootenboer, P. (2008). Situating praxis in practice: Practice architectures and the cultural, social and material conditions for practice. I S. Kemmis & T. J. Smith (Red.), *Enabling praxis* (s. 37–62). Brill.
- Kemmis, S., Wilkinson, J., Edwards-Groves, C., Hardy, I., Grootenboer, P. & Bristol, L. (Red.). (2014). *Changing practices, changing education*. Springer.
- Klope, E. (2020). *Respektabla frisörer: Femininitet och (yrkes)identitet bland tjejer i gymnasieskolans frisörutbildning* [Doktorsavhandling, Linnéuniversitetet].
- Koski-Heikkinen, A. (2013). *Ammatillisen opettajan identiteetti ja auktoriteetti: Ammatilliset opettajat ja opiskelijat ideaalia ammatillista opettajuutta etsimässä* [Yrkeslärares identitet och auktoritet: Yrkeslärare och elever på jakt efter en ideal yrkeslärare] [Doktorsavhandling, University of Lapland].
- Kukkonen, H., Tapani, A., Ilola, H., Joensuu, M. & Ropo, E. (2014). Opettajaidentiteetin rakentumisen ainekset ammatillisessa opettajakoulutuksessa [Element i konstruktion av yrkeslärares identitet i yrkeslärarutbildningen]. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 16(2), 28–48. <https://journal.fi/akakk/article/view/113628>
- Köpsén, S. & Andersson, P. (2018). Boundary processes in connection with students' workplace learning: Potentials for VET teachers' continuing professional development. *Nordic Journal of Vocational Education and Training*, 8(1), 58–75. <https://doi.org/10.3384/njvet.2242-458X.188158>
- Lagercrantz All, K., Pettersson, J. & Teräs, M. (2018). Uppgifter som medierande artefakter inom yrkeslärarutbildningen. *Nordic Journal of Vocational Education and Training*, 8(3), 78–97. <https://doi.org/10.3384/njvet.2242-458X.188378>
- Lehtonen, E., Rintala, H., Pylväs, L. & Nokelainen, P. (2018). Ammatillisten opettajien näkemyksiä opettajan työssä tarvittavasta kompetenssista ja työelämäyhteistyöstä. [Yrkeslärares uppfattningar om professionella kompetenser och arbetslivssamarbete i yrkeslärares arbete]. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 20(4), 10–26. <https://journal.fi/akakk/article/view/84558>
- Levo-Aaltonen, S., Vilka, H., Mäkinen, M. & Eskola, J. (2018). Substanssiasiantuntijasta alan opettajaksi: Ammatillinen opettajakoulutus opiskelijoiden kertomana [Från sakkunnig i substans till lärare inom branschen: Yrkeslärarutbildningen enligt students berättelser]. I J. Eskola, I.

- Nikanto & S. Virtanen (Red.), *Aikamme kasvatus: Vain muutos on pysyvää – 14 eläytymismenetelmätutkimusta* (s. 259–287). Tampere University Press.
<https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/28078>
- Henning Loeb, I. & Gustavsson, S. (2018). Challenges and development in and of vocational teacher education. *Nordic Journal of Vocational Education and Training*, 8(3), iii-x. <https://doi.org/10.3384/njvet.2242-458X.1883iii>
- Henning Loeb, I. & Lassnigg, L. (2018). Quality in Swedish and Austrian VET and VET teacher education: A comparative study. I C. Nägele & B. E. Stalder (Red.), *Trends in vocational education and training research: Proceedings of the European Conference on Educational Research (ECER), Vocational Education and Training Network (VETNET)* (s. 173–182).
<https://doi.org/10.5281/zenodo.1319663>
- Lucas, B., Spencer, E. & Claxton, G. (2012). *How to teach vocational education: A theory of vocational pedagogy*. University of Winchester, Centre for Real-World Learning.
- Lundahl, L., Arreman, I. E., Lundström, U. & Rönnberg, L. (2010). Setting things right? Swedish upper secondary school reform in a 40-year perspective. *European Journal of Education*, 45(1), 46–59.
<https://doi.org/10.1111/j.1465-3435.2009.01414.x>
- Lyckander, R. H. (2022). Å tilrettelegge for elevenes yrkesinteresser: En surveystudie av yrkesfaglærernes kompetanse i yrkesdifferensiert opplæring. *Nordic Journal of Vocational Education and Training*, 12(2), 24–49.
<https://doi.org/10.3384/njvet.2242-458X.2212224>
- Maunu, A. (2018). Opettaja, kasvattaja ja jotain muuta: Ammatillisten opettajien ammatti-identiteetti arjen käytäntöjen näkökulmasta [Lärare, forstrare eller något annat: Yrkeslärares yrkesidentitet i perspektivet av vardagspraktiker]. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 20(4), 70–87.
<https://journal.fi/akakk/article/view/84613>
- Maunu, A. & Tapani, A. (2018). Käytännön ja vuorovaikutuksen tarve: Kuinka ammatilliset opettajat arvioivat omaa opettajankoulutustaan? [Behov av praktisk orientering och färdigheter i samverkan: Hur yrkeslärare utvärderar sin egen lärarutbildning?]. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 20(4), 27–50.
<https://journal.fi/akakk/article/view/84571>
- Martikainen, T. & Sivenius, A. (2017). Ohjatun harjoittelun merkitys ammatillisessa kasvussa [Betydelsen av handledd praktik i yrkesmässig mognad]. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 19(2), 50–59.
<https://journal.fi/akakk/article/view/84797/43862>
- Messmann, G., Mulder, R. H. & Gruber, H. (2010). Relations between vocational teachers' characteristics of professionalism and their innovative work behaviour. *Empirical Research in Vocational Education and Training*, 2(1), 21–40.
<https://doi.org/10.1007/BF03546487>

- Mårtensson, Å., Andersson, P. & Nyström, S. (2019). A recruiter, a matchmaker, a firefighter: Swedish vocational teachers' relational work. *Nordic Journal of Vocational Education and Training*, 9(1), 89–110.
<https://doi.org/10.3384/njvet.2242-458X.199189>.
- Mulder, M. & Roelofs, E. (2012). *A critical review of vocational education and training research in 2012 and suggestions for the research agenda*. Wageningen University, Netherlands.
<https://www.mmulder.nl/wp-content/uploads/2011/11/2013-Mulder-Roelofs-Critical-Review-of-VET-Research-and-Research-Agenda-2012.pdf>
- Nicolini, D. (2012). *Practice theory, work, and organization: An introduction*. Oxford University Press.
- Nikanto, I. & Eskola, J. (2018). Näin käytät eläytymismenetelmää: Hyvät käytännöt ja kiperät kysymykset [På detta sätt använder du dig av inlevelseberättelsemetoden: Fungerande praktiker och knepiga frågor]. I J. Eskola, I. Nikanto & S. Virtanen (Red.), *Aikamme kasvatus: Vain muutos on pysyvää – 14 eläytymismenetelmätutkimusta* (s. 385–397). Tampere University Press.
<https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/28078>
- Nylund, M. & Gudmundson, B. (2017). Lärare eller hantverkare? Om betydelsen av yrkeslärares yrkesidentifikation för vad de värderar som viktig kunskap på Bygg- och anläggningsprogrammet. *Nordic Journal of Vocational Education and Training*, 7(1), 64–87. <https://doi.org/10.3384/njvet.2242-458X.177164>
- Nylund, M., Rosvall, P.-Å. & Ledman, K. (2017). The vocational-academic divide in neoliberal upper secondary curricula: The Swedish case. *Journal of Education Policy*, 32(6), 788–808. <https://doi.org/10.1080/02680939.2017.1318455>
- Nylund, M., Rosvall, P.-Å., Eiríksdóttir, E., Holm, A.-S., Isopahkala-Bouret, U., Niemi, A.-M. & Ragnarsdóttir, G. (2018). The academic-vocational divide in three Nordic countries: Implications for social class and gender. *Education Inquiry*, 9(1), 97–121. <https://doi.org/10.1080/20004508.2018.1424490>
- Nylund, M. & Virolainen, M. (2019). Balancing 'flexibility' and 'employability': The changing role of general studies in the Finnish and Swedish VET curricula of the 1990s and 2010s. *European Educational Research Journal*, 18(3), 314–334. <https://doi.org/10.1177/1474904119830508>
- Nylund, M., Ledman, K., Rosvall, P.-Å. & Rönnlund, M. (2020). Socialisation and citizenship preparation in vocational education: Pedagogic codes and democratic rights in VET-subjects. *British Journal of Sociology of Education*, 41(1), 1–17. <https://doi.org/10.1080/01425692.2019.1665498>
- Walkert, M. (2019). Kvalitetsutveckling av digitala trepartssamtal i svensk yrkeslärarutbildning. *Nordic Journal of Vocational Education and Training*, 8(3), 160–174. <https://doi.org/10.3384/njvet.2242-458X.1883160>

Violainen, M. & Stenström, M. L. (2014). Finnish vocational education and training in comparison: Strengths and weaknesses. *International Journal for Research in Vocational Education and Training*, 1(2), 81-106.

<https://doi.org/10.13152/IJRVET.1.2.1>

Violainen, M. & Persson Thunqvist, D. (2017) Varieties of universalism: Post-1990s developments in the initial school-based model of VET in Finland and Sweden and implications for transitions to the world of work and higher education. *Journal of Vocational Education & Training*, 69(1), 47-63.

<https://doi.org/10.1080/13636820.2016.1238836>